

Voorbeeld Minima-effectrapportage

De invloed van gemeentelijke
maatregelen op de financiële positie
van inwoners met lage inkomens

Voorwoord

Het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) is een onafhankelijke stichting. Het NIBUD heeft tot doel particuliere huishoudens inzicht te laten verkrijgen in hun inkomsten en uitgaven, en vaardigheid aan te leren om planmatig met geld om te gaan. Het NIBUD probeert dit doel te bereiken door rechtstreeks voorlichting te geven, zowel via de massamedia als via eigen brochures over diverse budgetonderwerpen, zoals kostgeld en alimentatie.

Daarnaast wil het NIBUD hetzelfde doel bereiken via professionals die zich bezighouden met vormen van financiële advisering en voorlichting. Dit zijn functionarissen uit zowel de maatschappelijke hulp- en dienstverlening als het financieel bedrijfsleven, en sectoren van het onderwijs. Het Nibud ondersteunt deze groepen met eigen publicaties (Budgethandboek, Prijzengids, Rekenprogramma's) en door deskundigheidsbevordering in de vorm van opleidingen en trainingen.

Bij dit alles gaat het Nibud uit van een standaardmethode van begroten. Dit resulteert in een reeks voorbeeldbegrotingen met referentiecijfers die zijn gebaseerd op empirisch wetenschappelijk onderzoek. Het Nibud stelt de keuzevrijheid en de eigen verantwoordelijkheid van de huishoudens voorop.

Het Nibud geeft gemeenten meer inzicht in het effect van hun minimabeleid. Door middel van een effectrapportage helpt het Nibud gemeenten het geld bestemd voor minimabeleid, optimaal te besteden.

Deze rapportage is uitgevoerd door het Nibud, in samenwerking met de gemeente.

Inhoud

1. INLEIDING	
1.1 CENTRALE VRAAG	
1.2 KERN MINIMA-EFFECTRAPPORTAGE	
1.3 LEESWIJZER	
2. ONDERZOEKSMETHODE: BEGROTINGEN	
2.1 INLEIDING	
2.2 BASISPAKKET	
2.3 RESTPAKKET	
2.4 INKOMSTEN	
2.5 UITGAVENSOORTEN	
2.6 DE BEGROTINGEN	
3. MINIMABELEID	
3.1 KWIJTSCHELDINGSBELEID	
3.2 DE MINIMAREGELINGEN	
3.3 CATEGORIALE BIJZONDER BIJSTAND	
3.4 COLLECTIEVE AANVULLENDE ZIEKTEKOSTENVERZEKERING	
3.5 KINDEROPVANGREGELING	
3.6 INDIVIDUELE BIJZONDERE BIJSTAND	
3.7 LANDELIJK MINIMABELEID - LANGDURIGHEIDSTOESLAG	
4. RESULTATEN	
4.1 VERGELIJKING TUSSEN HUISHOUDENS ONDERLING	
4.2 HUISHOUDENS MET EEN ZORGVRAAG	
4.3 VERGELEKEN MET GEMIDDELD IN NEDERLAND	
5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	
INHOUDSOPGAVE BIJLAGEN	
BIJLAGE 1: BEGROTINGEN	
BIJLAGE 2: RESULTATEN	
BIJLAGE 3: VERGELEKEN MET GEMIDDELD IN NEDERLAND	
BIJLAGE 4: INKOMSTEN	
BIJLAGE 5: VERANTWOORDING UITGAVEN	

1. Inleiding

1.1 Centrale vraag

Iedere gemeente beschikt over mogelijkheden om invloed uit te oefenen op de financiële positie van inwoners met lage inkomens. Dat kan bijvoorbeeld door het kwijtschelden van gemeentelijke heffingen of door bijzondere bijstand. Het is echter niet direct zichtbaar wat in de praktijk de effecten van die maatregelen zijn op het budget van verschillende groepen huishoudens.

De centrale vraag van dit onderzoek luidt:

Wat is het effect van landelijke en lokale inkomensondersteunende regelingen op de financiële positie van huishoudens met een laag inkomen in de gemeente?

Bekeken wordt welke groepen huishoudens in de gemeente goed profiteren van de verschillende inkomensondersteunende maatregelen en welke groepen minder goed. Ook maakt deze rapportage een eventuele armoedeval inzichtelijk.

Het doel van een minima-effectrapportage is inzicht te geven in de koopkracht van de armste groepen in de gemeente en in de effecten van landelijke en gemeentelijke maatregelen daarop. De resultaten van deze effectrapportage vormen de basis voor de verdere ontwikkeling van het minimabeleid van de gemeente.

1.2 Kern minima-effectrapportage

Een minima-effectrapportage kent drie kerngegevens, te weten huishoudtypen, inkomensniveaus en huren. In overleg met gemeente zijn deze gegevens vastgesteld. In deze effectrapportage zijn de volgende standaard huishoudtypen onderzocht:

- Alleenstaande onder de 65 jaar;
- Alleenstaande, 65 jaar of ouder;
- Eenoudergezin met twee jonge kinderen (3 en 5 jaar);
- Eenoudergezin met twee oudere kinderen (14 en 16 jaar);
- Echtpaar met twee jonge kinderen (3 en 5 jaar);
- Echtpaar met twee oudere kinderen (14 en 16 jaar);
- Echtpaar jonger dan 65 jaar;
- Echtpaar, 65 jaar of ouder.

Zowel jonge als oudere kinderen zijn betrokken in dit onderzoek. Bij jonge kinderen zijn vooral de kosten van kinderopvang van belang. Voor de oudere kinderen kunnen de ouders Tegemoetkoming Schoolkosten aanvragen.

Ook een huishouden van 65 jaar of ouder met een **specifieke zorgvraag** kan in het onderzoek worden betrokken. Het gaat om een:

- Alleenstaande van 65 jaar of ouder met een lichte zorgvraag;
- Alleenstaande van 65 jaar of ouder met een zware zorgvraag.

Deze rapportage laat zien welke effecten de landelijke en gemeentelijke maatregelen hebben op de koopkracht van de huishoudtypen bij verschillende inkomensniveaus. Voor elk van de huishoudens worden berekeningen gemaakt bij de volgende inkomens: netto minimuminkomen (WWB of AOW);

- 110% van het netto minimuminkomen;
- 120% van het netto minimuminkomen.

Het kan vóórkomen dat huishoudens met een inkomen net boven het minimum hiervan minder overhouden dan de huishoudens op het minimum, omdat de eerste groep net buiten de regelingen voor financiële ondersteuning valt. Dit effect, de armoedeval, is in dit rapport inzichtelijk gemaakt.

De huur vormt in de meeste huishoudens de hoogste uitgave op de begroting. Om het effect van de hoogte van de huur en van de huursubsidie zichtbaar te maken, worden voor twee huren begrotingen gemaakt. Deze veel voorkomende huren zijn in overleg met de gemeente vastgesteld.

1.3 Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 gaat in op de onderzoeksmethode waarbij tevens de methodiek van begroten staat beschreven. Hoofdstuk 3 geeft een toelichting op de lokale inkomensondersteunende regelingen die worden doorberekend in deze effectrapportage. Vervolgens geeft hoofdstuk 4 de onderzoeksresultaten. Tot slot staan in hoofdstuk 5 de conclusies en aanbevelingen.

De begrotingen met toelichting staan in een aantal bijlagen. Ook wordt in de bijlage meer informatie gegeven over bronnen van de referentiecijfers en de inkomensopbouw.

5. Conclusies en aanbevelingen

Dit hoofdstuk beschrijft, naar aanleiding van de resultaten in het vorige hoofdstuk, de conclusies en daarnaast worden adviezen gegeven over de aanpassing van regelingen in het kader van minimabeleid van de gemeente.

Regelingen

Met het minimabeleid biedt de gemeente een aantal regelingen aan die voor alle onderzochte huishoudens financieel voordeel opleveren. De belangrijkste is de collectieve ziektekostenverzekering, waarmee uitkeringsgerechtigden en minima zich met korting kunnen verzekeren. Echter, ondanks de aanzienlijke korting (oplopend tot 30% voor de aanvullende verzekering), komt de premie nauwelijks lager uit dan de gemiddelde premie in Nederland (zonder korting). Daar staat tegenover dat het voorzieningenpakket uitgebreider is en dat de financiële tegemoetkomingen vaak hoger liggen. In verband daarmee wordt door de gemeente per verzekerde maandelijks een bedrag voldaan aan de zorgverzekeraar. Huishoudens die kiezen voor een andere zorgverzekeraar lopen dan wel het risico dat een eventueel beroep op de bijzondere bijstand wordt afgewezen. Het Nibud adviseert de mogelijkheid tot bijzondere bijstandsverlening nadrukkelijk ook open te houden voor huishoudens die voor een andere ziektekostenverzekering hebben gekozen.

De gemeente kent geen regeling ter stimulering van deelname aan sociaal-culturele activiteiten. Een dergelijke regeling kan echter positief bijdragen aan de koopkracht van minima in de gemeente. Bovendien is sociale participatie een waardevolle component in de strijd tegen armoede. Steeds vaker wordt geconstateerd dat armoede naast een financieel ook een sociaal aspect kent. Met een regeling maatschappelijke deelname, bijvoorbeeld in de vorm van een kortingspas of een te declareren bedrag per jaar, kan aan beide aspecten van armoede worden gewerkt. Het Nibud raadt daarom aan de mogelijkheden voor een dergelijke regeling nader te onderzoeken.

Kwijtschelding

Om in aanmerking te komen voor kwijtschelding van gemeentelijke heffingen, hanteert de gemeente een inkomensbegrip inclusief de combinatiekorting, de aanvullende combinatiekorting, de alleenstaande ouderkorting en de aanvullende alleenstaande ouderkorting (voor alleenstaande ouders met kinderen vanaf 5 jaar) en de ouderschapsverlofkorting. Met name eenoudergezinnen profiteren hierdoor minder van het kwijtscheldingsbeleid. Door de bijtelling van bovengenoemde kortingen is hun inkomen vaak te hoog om voor de kwijtschelding in aanmerking te komen. Met het oog op de financiële situatie van eenoudergezinnen met oudere kinderen, raadt het Nibud aan om bij het vaststellen van het inkomensbegrip de heffingskortingen niet mee te tellen. Dit is ook de situatie in de meeste andere gemeenten die door het Nibud onderzocht zijn.

Ondersteuning specifieke groep

In de gemeente heeft het echtpaar met oudere kinderen de minste bestedingsruimte. Deze huishoudens hebben hogere uitgaven aan bijvoorbeeld schoolkosten, kleding en voeding dan andere huishoudens. Daartegenover staan onvoldoende inkomsten om deze kosten te kunnen dragen. Het Nibud adviseert om huishoudens met oudere kinderen te ondersteunen door bijvoorbeeld een tegemoetkoming in de schoolkosten. Ook een al eerder genoemde regeling ter stimulering van maatschappelijke deelname levert juist deze huishoudens voordeel op. Zij zijn de groep waarvoor de sociaal-culturele uitgavenposten, zoals sporten of het volgen van een cursus, het meest drukken op de begroting. Dat deze groep het slechts af is, is iets wat landelijk ook geconcludeerd kan worden.

Voor gezinnen met jonge kinderen geldt dat de kinderopvang en de kosten van de peuterspeelzaal zwaar op de begroting drukken. Voor deze kosten is een beroep op de bijzondere bijstand mogelijk. Echter, huishoudens met een inkomen van 110% of 120% van het toepasselijk minimum komen hiervoor meestal niet in aanmerking, gezien de draagkrachtberekening die voor deze kosten wordt gehanteerd. Omdat het belangrijk is om (eenouder)gezinnen te stimuleren om betaald werk te verrichten, raadt het Nibud aan om te onderzoeken of voor deze kosten een gunstiger draagkrachtberekening kan worden gehanteerd.

Inhoudsopgave bijlagen

Bijlage 1: Begrotingen

Bijlage 2: Resultaten

Bijlage 3: Vergeleken met gemiddeld in Nederland

Bijlage 4: Inkomsten en landelijke regelingen

Bijlage 5: Verantwoording uitgaven

Bijlage 1: Begrotingen

Toelichting bij de begrotingen

In onderstaande tabel is een voorbeeld van een begroting voor een alleenstaande onder de 65 jaar opgenomen. Deze is in deze voorbeeldrapportage gebaseerd op het jaar 2007. De huur vormt het uitgangspunt van de begrotingen: alle begrotingen met nummer 1 gaan uit van een willekeurig gekozen huur van € 300,-. Alle begrotingen met nummer 2 gaan uit van een huur van € 500,-. Voor elk huishouden wordt op een rij gezet hoe het budget er bij drie verschillende inkomensniveaus uit ziet. In een rapportage zullen dus voor elk gekozen huishoudtype zes begrotingen worden opgesteld; twee huren en drie inkomensniveaus.

Regelingen die doorwerken in basispakket

Kwijtschelding van heffingen

In de begrotingen is de kwijtschelding van de gemeentelijke- en waterschapsheffingen verwerkt bij de heffingsbedragen. Dit wordt aangegeven met • achter het resterende bedrag.

Collectieve aanvullende ziektekostenverzekering

De gemeente biedt inwoners aan om zich via een collectieve aanvullende ziektekostenverzekering te verzekeren. Huishoudens met een inkomen niet hoger dan 110% van het toepasselijke bijstandsniveau kunnen gebruik maken van dit extra aanvullende gemeentepakket. De premie wordt gedeeltelijk vergoed door de gemeente. Deze regeling is gekenmerkt met •• achter het resterende bedrag. Naast de aanvullende verzekering wordt aangenomen dat huishoudens met een laag inkomen gebruik maken van de collectieve basisverzekering.

Kinderopvang

Het eenoudergezin met jonge kinderen komt in aanmerking voor vergoeding van de kosten van kinderopvang. De gemeente kent in bepaalde gevallen, zoals re-integratie, een aanvulling van de kosten tot 100% uit de bijzondere bijstand. Deze regeling is verwerkt bij schoolkosten/kinderopvang en wordt gekenmerkt door ••• achter het resterende bedrag.

Categoriale bijzondere bijstand

De huishoudens van 65 jaar en ouder komen in aanmerking voor een tegemoetkoming die jaarlijks wordt vastgesteld. De vergoeding is doorberekend als extra inkomstenpost in de begrotingen.

De posten die horen bij een restpakket staan niet in de begrotingen opgenomen: ze zijn met een * gemerkt. De optellingen in de begroting en de restpakketten kunnen soms niet exact kloppend lijken. Dit heeft als oorzaak dat we in het onderzoek rekenen met niet afgeronde bedragen, terwijl de weergave wel in gehele euro's is weergegeven.

Tabel 1a Alleenstaande onder de 65 jaar (huur 300)

	WWB-uitkering	110%	120%
Inkomsten			
Netto inkomen (incl. kortingen)	872	960	1047
Kinderbijslag	0	0	0
Tegemoetkoming schoolkosten	0	0	0
Categoriale bijstand	0	0	0
Heffingskortingen niet-werkgever	0	0	0
Belastingteruggaaf ziektekosten/TBU	5	3	3
Huurtoeslag	100	100	62
Zorgtoeslag	36	36	36
TOTAAL INKOMSTEN	1014	1099	1148
Vaste lasten			
Huur/hypotheek	300	300	300
Energie			
Gas	59	59	59
Elektriciteit (-/- REB vermindering)	16	16	16
Water	8	8	8
Heffingen			
Totaal gemeentelijke heffingen	0 •	12 •	29
Waterschapsbelastingen	0 •	6	6
Telefoon en internet	27	27	27
Verzekeringen			
Basispremie zk-verzekering	91 **	91 **	97
Aanvullende zk-verzekering	17 **	17 **	24
Aansprakelijkheidsverzekering	3	3	3
Inboedelverzekering	5	5	5
Begrafenis/crematieverzekering	7	7	7
Schoolkosten/kinderopvang	0	0	0
Contributies en abonnementen			
Kabel	16	16	16
Overige contributies/abonnementen	*	*	*
Vervoer	*	*	*
TOTAAL VASTE LASTEN	549	568	598
Reserveringsuitgaven			
Kleding en schoeisel	46	46	46
Inventaris	56	56	56
Onderhoud huis en tuin	27	27	27
Extra ziektekosten	10	10	10
Recreatie	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	138	138	138

Huishoudelijke uitgaven			
Voeding en versnaperingen	159	159	159
Roken	*	*	*
Reiniging	8	8	8
Persoonlijke verzorging	19	19	19
Huisdier	*	*	*
Zakgeld	*	*	*
Diversen (postzegels, bloemen)	18	18	18
Strippenkaart, fiets	12	12	12
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITG.	216	216	216
<hr/>			
TOTAAL UITGAVEN	903	922	952
BESCHIKBAAR VOOR RESTPAKKET	110	177	197

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief **Afhankelijk van gemeentelijke tarieven**

- Verminderd met de kwijtschelding
- Doorgerekend met tegemoetkoming premie ziektekostenverzekering

Bijlage 2: Resultaten

In deze bijlage (tabellen 3 en 4) staan de resultaten van de drie verschillende combinaties van het restpakket per type huishouden en inkomen. Zie voor de inhoud van de gekozen restpakketten bijlage 5. In tabel 3 staan de huishoudens met een willekeurig gekozen huur van € 300,- en in tabel 4 staan de huishoudens met een huur van € 500,-.

In tabel 3a is in de tweede kolom te zien dat een alleenstaande onder de 65 jaar met een WWB-uitkering € 110,- per maand beschikbaar heeft voor het restpakket. Dit bedrag komt uit de voorbeeldbegroting van de alleenstaande. In de tweede regel van tabel 3a is af te lezen dat de totale kosten voor restpakket combinatie A € 183,- per maand zijn. Wanneer dit bedrag wordt afgetrokken van het beschikbare bedrag, resteert een negatief saldo van € 73,- per maand. Dit is af te lezen in de derde regel bij het saldo.

Een huishouden onder de 65 jaar dat 5 jaar of langer een inkomen heeft op bijstandsniveau en geen arbeidsmarktperspectief heeft, ontvangt de langdurigheidstoeslag. De resultaten hiervan zijn af te lezen uit de derde kolom.

Uit tabellen 3 en 4 blijkt dat niet elk huishouden zonder meer kan kiezen voor elke combinatie. Het is mogelijk dat het bedrag dat beschikbaar is voor het restpakket, te laag is om een bepaalde combinatie (volledig) te bekostigen. Als het huishouden desondanks toch voor die (te dure) combinatie kiest, ontstaat er dus een tekort op de begroting.

Tabel 3a Alleenstaande onder de 65 jaar (huur 300)

Combinatie	WWB	WWB*	110%	120%
Beschikbaar voor het restpakket*	110	138	177	197
Combinatie A kosten	183	183	246	254
saldo	-73	-45	-70	-58
Combinatie B kosten	110	110	173	181
saldo	0	28	3	15
Combinatie C kosten	80	80	143	147
saldo	30	58	33	49

* incl. Langdurigheidstoeslag

Figuur 3a Alleenstaande onder de 65 jaar (huur 300)

